

Acceptance International Students to the Iranian Higher Education System and the Challenges Ahead

Homa Fazli Yazd^{1*}, Asghar Zamani² & Mahtab Pourashishi³

1. M.A. Educational Management, Tehran, Iran

2. Assistant Professor of Higher Education Research and Planning Institute, Tehran, Iran

3. Assistant Professor of Higher Education Research and Planning Institute, Tehran, Iran

Received: 6, Jul. 2019

Accepted: 23, Aug. 2019

Abstract

The purpose of this study was to investigate the challenges of accepting international students to the Iranian higher education system since the existing studies and experiences indicate a variety of problems in accepting international students in the higher education system in Iran. On the other hand, according to the Sixth Development Plan, there is a long way in order to reach to the goal of increasing the accepting international students. Therefore, in order to achieve these goals and increase international students, it is necessary to understand the existing obstacles and shortcomings. Therefore, the qualitative method has been used in order to achieve the purpose of the study. Moreover, the tools of data collection were semi-structured. The population of study was the faculty members of public comprehensive universities in Tehran. The samples of this study were also selected in the form of snowball. The results of the interviews were also analyzed using the thematic method. The findings indicate that the major challenges for accepting the international students can be categorized into five dimensions: educational, cultural and social barriers, economic barriers, political barriers, and structural / management categories. Finally, according to the results of this study, several suggestions were made to address the challenges for the accepting the international students in the higher education systems of Iran.

Keywords: Student, International Student, Acceptance of International Students, Iranian Higher Education System, Challenge.

---

* Corresponding Author: fazli@irphe.ac.ir

جذب دانشجویان بین‌المللی در نظام آموزش عالی ایران و چالش‌های پیش رو

هما فضل‌ی یزد^{۱*}، اصغر زمانی^۲ و مهتاب پورآتشی^۳

۱. کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، تهران، ایران
۲. استادیار، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران
۳. استادیار، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۶/۰۱

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی چالش‌های جذب دانشجویان بین‌المللی در نظام آموزش عالی ایران صورت گرفته است. زیرا مطالعات و تجربه‌های موجود حاکی از وجود مشکلات گوناگون در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی است. از طرف دیگر با توجه به برنامه ششم توسعه، فاصله زیادی تا رسیدن به اهداف پیش‌بینی شده برای جذب دانشجوی خارجی وجود دارد. بنابراین برای رسیدن به این اهداف و افزایش دانشجویان بین‌المللی، شناخت موانع و کاستی‌های موجود ضروری است. برای رسیدن به هدف پژوهش، از روش کیفی استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. جامعه مورد مطالعه شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های جامع دولتی شهر تهران است. نمونه مورد مطالعه نیز به صورت هدفمند و گلوله برفی گزینش شده‌اند. مصاحبه‌ها تا رسیدن به حد اشباع ادامه پیدا کرد. همچنین با استفاده از روش تماتیک نتایج حاصل از مصاحبه‌ها تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که چالش‌های عمده جذب دانشجویان بین‌المللی از دیدگاه اعضای هیئت علمی در پنج بعد آموزشی، موانع فرهنگی و اجتماعی، موانع اقتصادی، موانع سیاسی و موانع ساختاری/مدیریتی قابل دسته‌بندی است. در پایان با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهادها و راهکارهایی برای رفع چالش‌ها و افزایش جذب دانشجویان بین‌المللی در نظام آموزش عالی ایران ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: دانشجوی، دانشجوی خارجی، جذب دانشجویان بین‌المللی، نظام آموزش عالی ایران، چالش.

مقدمه

خارجی در کشورهای میزبان است [۶]. تحرک و پویایی دانشجویان بین‌المللی در دهه‌های گذشته اهمیت فراوانی یافته است و تأثیر زیادی بر تصمیم‌گیری‌های سیاسی در نظام آموزشی دانشگاهی بسیاری از کشورها داشته است. در واقع، تعداد دانشجویانی که علاقه‌مند به صرف بخش تحصیلات دانشگاهی خود در خارج از کشورند، به طور پیوسته افزایش می‌یابد. این تعجب‌آور نیست، که آنها مزایای معین زیادی از تحصیل در خارج از کشور از نظر صلاحیت‌های بین فرهنگی و همچنین کیفیت در آموزش، پرورش و تخصص دریافت کردند [۷].

جمهوری اسلامی ایران نیز از بدو تأسیس خود رویکرد (سیاست جذب دانشجوی خارجی) را سرلوحه برنامه‌های فرهنگی خود قرار داد [۸]. بر اساس برنامه چهارم توسعه، فصل چهارم ماده ۲۵: «دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی می‌توانند برای تأمین بخشی از هزینه‌های خود، نسبت به جذب دانشجویان خارجی یا دانشجویان ایرانی که در دانشگاه‌های سایر کشورها در رشته تحصیلی مورد تأیید وزارت علوم و بهداشت به تحصیل اشتغال دارند، اقدام کنند»؛ با توجه به این تأکیدها، باز مراکز آموزش عالی کشور در این زمینه، وضعیتی نامطلوب دارند [۹]. نشانگرهای کمی و کیفی دسترسی به آموزش عالی از شکاف عمیق میان وضع موجود کشور ما با جوامع توسعه‌یافته موفق از نظر روند توسعه حکایت می‌کند [۱۰]. با وجود اینکه در دو دهه اخیر تعداد دانشجویان خارجی جهان ۲/۳ برابر شده است و کشورهای منطقه نیز در رقابتی جدی برنامه‌های بلندپروازانه‌ای برای جذب دانشجویان خارجی تدارک دیده‌اند، در کشورمان نوعی بی‌تصمیمی و خلأ راهبرد کلان ملی در این زمینه مشهود است. یافته‌های بخش اسنادی و آماری این مطالعه نشان داد سهم یک دهم درصدی دانشجویان خارجی در ایران نه فقط در مقایسه با کشورهای دارای نظام آموزش عالی پیشرفته بسیار اندک است، بلکه با توجه به رقابت منطقه‌ای در سند چشم‌انداز نیز و در مقایسه با کشورهای آسیای جنوبی، سنگاپور، ترکیه و امارات متحده عربی غیرقابل قبول است. در عمل کشور ایران در این زمینه در خلأ سیاستی و بی‌عملی به سر می‌برد، زیرا پیگیری الگوی فرهنگی بدون توجه به جنبه‌های مثبت و ضروری الگوهای

دانشگاه‌ها، مؤسسه‌هایی‌اند که در منابع انسانی خود، قدرت جذب و تولید خلاقانه و تبادل دانش را ایجاد می‌کنند و می‌توانند اقتصاد دانش پایه را حمایت کرده و در زمینه زایش دانش نو و انتقال فناوری فعالیت کنند [۱]. دانشگاه‌ها یکی از مهم‌ترین اجزای نهاد آموزش کشورها، از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهی جهان آینده تلقی می‌شوند [۲]. آموزش عالی نیازمند مطالعات عمیق در خصوص شناخت مسائل، روندها و تحولات خرد و کلان محیط خود است تا بتواند عوامل مؤثر کلیدی و مهم‌ترین پیش‌ران‌های آینده را به خوبی درک و پیش‌بینی کنند و با شناسایی راهبردهای خلق آینده مطلوب با اقدام‌هایی هدفمند و به موقع نقش خود را به خوبی ایفا کند. زیرا از یک طرف برای بقای آن در شرایط جهانی شدن ضروری است و از طرف دیگر شناسایی این عوامل به سیاستگذاران این امکان را می‌دهد که با تصویب قوانین و مقررات مناسب، فرایند کشف و خلق آینده آموزش عالی را به خوبی طی کنند [۳].

طی سال‌های اخیر بین‌المللی‌سازی برای مؤسسات آموزش عالی یک دل مشغولی محوری به حساب می‌آید که برگرفته از تفکر مؤسسات و دولت‌های ملی درباره تغییر محیط دانشگاه است. افزایش تقاضا برای تحصیل در سطح عالی، در هم تنیده شدن اقتصادهای ملی، گسترش شبکه جهانی و اینترنت و توسعه مبتنی بر دانایی، دانشگاه‌ها را جهت انعکاس واقعیت جهانی «تغییر کردن» از طریق فرایند بین‌المللی‌سازی به چالش کشیده است [۴]. به منظور بین‌المللی‌شدن دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی، برخی اقدام‌های نظیر برنامه‌های همکاری بین‌مرزی، جذب دانشجویان بین‌المللی، برگزاری دوره‌های آموزشی و اعطای مدارک به زبان انگلیسی در دستور کار کشورها قرار گرفته است. علاوه بر این موارد، موضوع‌هایی نیز از قبیل بین‌المللی‌کردن فرایندهای آموزشی و یادگیری نیز مورد توجه قرار گرفته است. در مجموع می‌توان گفت که بین‌المللی‌شدن به شاخصی برای سنجش کیفیت آموزش عالی در کشورها بدل شده است [۵].

آموزش عالی در قرن ۲۱، از عوامل مهم تأثیرگذار بر جامعه به شمار می‌آید و از مهم‌ترین چالش‌های آموزش عالی در هزاره جدید، موضوع سیاست‌های جذب دانشجویان

رسانه‌ها، مواد و تجهیزات، معنادار است. با توجه به یافته‌های این پژوهش یافته‌های مطالعه مراکز یادگیری دانشگاهی ایران نشان می‌دهد که این مراکز در مؤلفه‌های محتوای آموزش، نیروی انسانی، تشکیلات، محیط فیزیکی و رسانه‌ها، مواد و تجهیزات به نسبت ضعیف است. به عبارتی بین مراکز یادگیری دانشگاهی ایران و مراکز یادگیری دانشگاهی در سطح جهانی تفاوت معناداری وجود دارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مراکز یادگیری دانشگاهی موجود در ایران در مؤلفه‌های ذکر شده از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند و به توجه بیشتر به مراکز از سوی مسئولان امر نیازمندند. فتحی و اجارگاه و همکاران [۱۹] در پژوهشی با عنوان «بررسی چالش‌های آموزش عالی بین‌المللی در دانشگاه شهید بهشتی» نشان داد مهم‌ترین یافته‌ها که عبارت‌اند از چالش‌های مالی، فرهنگی، فناورانه، ساختاری، دیپلماتیکی و دانشگاهی در سطح ۰,۰۵ معنادار است؛ همچنین از اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، مهم‌ترین چالش‌هایی که آموزش عالی بین‌المللی با آنها مواجه است به ترتیب، چالش‌های «فرهنگی، ساختاری، دیپلماتیکی، فناورانه، مالی و دانشگاهی» اند. همچنین خراسانی و زمانی منش [۱۶] در پژوهشی با عنوان «موانع فرهنگی و سیاسی مؤثر در جذب دانشجویان بین‌المللی» به این نتیجه رسیدند که از دیدگاه اعضای هیئت علمی در موانع فرهنگی «ضعف در فضای اجتماعی و فرهنگی جذاب و برانگیزنده» و در موانع سیاسی «بسته‌بودن درهای آموزش عالی برای اجرایی کردن ایده‌های جدید» بالاترین میانگین را دارند و از دیدگاه دانشجویان بین‌المللی در موانع فرهنگی «داشتن دیدگاه‌های بدبینانه نسبت به حضور دانشجویان بین‌المللی» و در موانع سیاسی «آگاهی محدود مردمان کشورهای دیگر با فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی» بالاترین میانگین را دارند. خراسانی و همکاران [۱۷] نیز در پژوهشی با عنوان «بررسی موانع جذب دانشجویان نخبه خارجی با تأکید بر سند چشم‌انداز ۱۴۰۴» نشان دادند که از دیدگاه اعضای هیئت علمی موانع اقتصادی، فرهنگی، تجهیزاتی، ساختاری، سیاسی و دانشگاهی از جذب دانشجویان نخبه خارجی جلوگیری کرده است در حالی که از دیدگاه دانشجویان خارجی موانع تجهیزاتی در فقدان جذب

اقتصادی و علمی - آموزشی در شرایط زمانی جدید با مشکلاتی توأم است [۱۱].

در نظر گرفتن اهمیت کیفیت نظام آموزش عالی و توجه به شاخص‌های کیفیت از جمله: ارتباط با مشتریان، ارتباط با رقبا، نقش حرفه‌ای آموزش‌دهندگان، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی؛ ضرورت‌هایی است که توسعه و پیشرفت همه‌جانبه را هموار می‌کند. بهبود نظام آموزشی پس از رفع و اصلاح کژی‌ها و کاستی فعالیت‌های آن رخ می‌دهد. بنابراین برای برطرف کردن هر گونه نارسایی در یک نظام، قدم اول تشخیص نارسایی و علل و عوامل آن است که ارزیابی در راستای این کار ضرورت می‌یابد [۱۲].

بر اساس آمار موجود در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶، فقط حدود ۰/۵۷ درصد از دانشجویان شاغل به تحصیل در نظام آموزش عالی ایران، دانشجوی خارجی‌اند [۱۳]. بر اساس ماده ۶۶ برنامه ششم توسعه «دولت موظف است به منظور حضور مؤثر نظام آموزش عالی کشور در تولید، توسعه و نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی و برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری مواردی را اجرایی کنند». مطابق این ماده، سهم دانشجویان خارجی در سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به ترتیب ۰/۸، ۱، ۱/۲، ۱/۵، ۱/۸ پیش‌بینی شده است [۱۴]. بنابراین ضروری است دیدگاه اعضای هیئت علمی، به عنوان اصلی‌ترین نقش‌آفرینان در تولید دانش بین‌المللی و تربیت نیروی متخصص، در رابطه با موانع و چالش‌های جذب دانشجویان بین‌المللی مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین در پژوهش حاضر به سوال زیر، پاسخ می‌دهیم: موانع و چالش‌های نظام آموزش عالی ایران برای جذب دانشجویان بین‌المللی از نظر اعضای هیئت علمی کدام‌اند؟

در این راستا پژوهش‌هایی صورت گرفته است. به عنوان نمونه، ابوالقاسمی و همکاران [۱۵] در پژوهشی با عنوان «مقایسه مراکز یادگیری دانشگاهی در سطح جهانی با مراکز یادگیری دانشگاهی در ایران» نشان می‌دهند که تفاوت بین مراکز یادگیری دانشگاهی در سطح جهانی و مراکز یادگیری دانشگاهی موجود در ایران از نظر محتوای آموزشی، محیط فیزیکی، نیروی انسانی، تشکیلات،

است. نمونه‌گیری از جامعه آماری به صورت هدفمند و به شکل گلوله برفی انجام شد و تعداد مصاحبه‌ها تا رسیدن به حد اشباع (۱۲ مصاحبه) ادامه پیدا کرد. مشارکت‌کنندگان در پژوهش با توجه به نوع آشنایی که با حوزه جذب دانشجویان خارجی دارند به سه بخش زیر تقسیم می‌شوند:

۱. **خبره نظری:** شامل اعضای هیئت علمی که در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی صاحب‌نظر و حداقل سه اثر پژوهشی در این رابطه داشته باشند؛

۲. **خبره اجرایی:** شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه‌هایی است که در سمت‌های اجرایی مرتبط با موضوع سوابق اجرایی دارند. مانند: مدیریت روابط بین‌الملل دانشگاه‌ها و عناوین مشابه؛

۳. **خبره تجربی:** اعضای هیئت علمی که فعالیت و تجربه در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی و تعاملات گوناگون آموزشی و پژوهشی با آنها داشته‌اند.

تحلیل محتوای مصاحبه‌ها نیز پس از پیاده‌سازی آنها انجام شد. داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از طریق فرایند کدگذاری (کدگذاری باز و محوری) و مبتنی بر روش تماتیک مورد تحلیل قرار گرفت. لازم به ذکر است که مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی، با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA 2018 کدگذاری و سپس کدهای استخراج شده تجزیه و تحلیل شد. همچنین برای بررسی و حصول اطمینان از اینکه نتایج به دست آمده از پایایی برخوردار باشند اقدام‌های زیر صورت گرفت:

۱. **کدگذاری با فاصله زمانی:** ابتدا کدگذاری صورت پذیرفت و در مرحله بعد با فاصله یک ماهه دوباره کدگذاری صورت گرفت و نتایج با یکدیگر مقایسه شد؛

۲. **کدگذاری با کمک همکار:** یکی از همکاران با مفاهیم پژوهش و روش انجام آن کاملاً آشنا شد و آموزش‌های لازم به او داده و سپس از او خواسته شد تا روی مصاحبه‌ها کدگذاری انجام دهد. پس از آن نتیجه با کدگذاری اولیه مورد مقایسه قرار گرفت و در انتها کدگذاری‌ها با یکدیگر تطبیق داده شد؛

۳. **کدگذاری با کمک مصاحبه شونده:** پس از تحلیل و تفسیر داده‌ها، نتایج به مصاحبه‌شوندگان اطلاع داده شد و با مشارکت آنها تفسیر داده‌ها صورت پذیرفت.

دانشجویان خارجی تأثیرگذار نیست در حالی که سایر موانع تأثیرگذارند. الساندرا آمندولا و ماریالویزا رستینو [۷] در پژوهشی با عنوان «مطالعه ارزیابی در مورد تجربه تحرک دانشجویان بین‌المللی» به این نتیجه رسیدند که تحرک دانشجویان یک پدیده به طور پیوسته در حال افزایش است، که تأیید می‌کند دانشجویان بیشتر به یادگیری و یا تقویت صلاحیت و دانش خود مایل‌اند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که تحصیل در خارج از کشور تأثیر مثبتی بر یافتن شغل دارد، زیرا در مصاحبه شغلی مثبت ارزیابی می‌شود. لودمیلا لارینا [۱۸] در پژوهشی با عنوان «کاربرد عملی سیستم جامع مدیریت کیفیت برای آموزش دانشجویان بین‌المللی» به این نتیجه رسید که خدمات خلاقانه، تکنیک‌ها و اشکال آموزش، فناوری‌های اطلاعاتی و توسعه حرفه‌ای، نتایج اهداف آموزشی و نظام آموزشی را به طور کلی بهبود می‌بخشد. همچنین آنکا ندلکو و کاتالینا اولریچ [۱۹] در پژوهشی با عنوان «آیا ما برای دانشجویان بین‌المللی آماده‌ایم؟ دانشگاه ما به عنوان پنجره و آینه» به این نتیجه رسیدند که برنامه‌های بین‌المللی فرصت‌های آموزشی بهتر را فراهم می‌کنند و توانمندی‌های شغلی دانشجویان را افزایش می‌دهد. این اثرات مثبت قابل انتظار با مهارت‌های ارتباطی پیشرفته، استقلال، ارائه تجارب بین‌فرهنگی و چالش‌های مبتنی بر واقعیت، مرتبط است. تأثیر اصلی در سطح فردی، در نتیجه رشد شخصی دانشجویان شرکت‌کننده مشاهده شد. علاوه بر اثرات مثبت از تجربه‌های تحرک بین‌المللی، دانشجویان چالش‌های کلی مربوط به جابه‌جایی (زبان و متن‌های مختلف)، چالش‌های عملی (مسکن، حمل‌ونقل) و چالش‌های شخصی (روابط راه دور، فقدان غذاهای مورد علاقه و فعالیت‌های اجتماعی) را گزارش کردند.

روش پژوهش

نوع تحقیق بر اساس هدف، کاربردی است. تحقیق پیش رو از نوع کیفی و تحلیل محتوای مصاحبه صورت گرفت. جامعه آماری شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های جامع دولتی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری شهر تهران (دانشگاه تهران، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه خوارزمی و دانشگاه الزهرا)

یافته‌ها

جمله انگلیسی، فرانسوی، عربی، آلمانی و ... مسلط باشند و آمادگی تدریس به این زبان‌ها را برای دانشجویان بین‌المللی داشته باشند.

۳. نبود کیفیت و جایگاه علمی مناسب دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی

بر اساس نظرات برخی از مشارکت‌کنندگان دانشگاه‌های ایران در سطح بین‌المللی از جایگاه علمی مناسبی برخوردار نیستند. فقط تعداد محدودی از دانشگاه‌های کشور در سطح بین‌المللی شناخته شده‌اند زیرا آموزش‌هایی که ما به افراد ارائه می‌دهیم فاقد استانداردهای شناخته شده و معتبر در سطح بین‌المللی است، بنابراین؛ مسئله ذکر شده باعث می‌شود تا مدارک تحصیلی ما از اعتبار کافی در دنیا برخوردار نباشد. نکته دیگر در ارتباط با این مانع این است که، تعداد معدودی از استادان و اعضای هیئت علمی در کشور ما وجود دارند که در سطح بین‌المللی شناخته شده‌اند و دانشجویان خارجی را به سوی دانشگاه‌های خود جذب می‌کنند. همچنین دانشگاه‌ها نیز دچار کمبودهایی از جمله کیفیت نامناسب و تجهیزات آزمایشگاه‌ها و ... است.

۴. بین‌المللی نبودن برنامه‌های درسی

بنابر نظر برخی مشارکت‌کنندگان به روز نبودن برنامه‌های درسی رشته‌های دانشگاهی یکی از موانع آموزشی برای جذب دانشجویان بین‌المللی محسوب می‌شود و روند تغییرات آن به خصوص در رابطه با رشته‌های علوم انسانی به دلیل حساسیت‌های موجود در رابطه با اسلامی کردن این علوم، به کندی صورت می‌گیرد.

۵. نبود ظرفیت مناسب در رشته‌های اولویت‌دار برای دانشجویان بین‌المللی

مطابق نظر تعدادی از مشارکت‌کنندگان، برای برخی رشته‌های دانشگاهی در ایران متقاضیان بین‌المللی بیشتری وجود دارد که در این زمینه با دو چالش مواجه‌ایم. چالش اول اینکه در بعضی موارد، دانشجویان بین‌المللی، متقاضی تحصیل در رشته‌هایی‌اند که در دانشگاه‌های کشور وجود ندارند. فرایند درخواست رشته توسط دانشگاه‌ها نیز بسیار دشوار و طولانی است که این مسئله باعث می‌شود فرصت جذب دانشجوی بین‌المللی از بین برود. از طرفی در برخی از دانشگاه‌ها ظرفیت کافی برای برخی رشته‌ها وجود ندارد

در این بخش نتایج و یافته‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها پس از تحلیل آنها، در قالب موانع آموزشی، موانع فرهنگی و اجتماعی، موانع اقتصادی، موانع سیاسی و موانع ساختاری/مدیریتی به شرح زیر ارائه می‌شود.

الف: چالش‌ها و موانع آموزشی

۱. آموزش به زبان فارسی

از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، زبان یکی از موانع اصلی در ایران برای جذب دانشجویان بین‌المللی است. بر اساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، آموزش در ایران به زبان فارسی است. این تأکید بر فارسی بودن زبان آموزش باعث شده است که دانشجویان خارجی که قصد تحصیل در ایران را دارند، قبل از شروع تحصیل خود در دانشگاه، نیازمند گذراندن دوره‌ای برای یادگیری زبان فارسی‌اند. در بسیاری از موارد فرد خارجی پس از گذراندن دوره مذکور، هنوز به سطحی از آمادگی لازم برای درک متون علمی نرسیده است و این موضوع باعث ایجاد مشکلات آموزشی مانند فقدان درک کامل دروس به ویژه دروس تخصصی و حتی فارغ‌التحصیل نشدن دانشجو می‌شود. گاهی این مشکل برای دانشجویانی که با زبان فارسی آشنایی دارند، مانند دانشجویان افغانستان و تاجیکستان نیز وجود دارد و به دلیل وجود تفاوت‌هایی در گویش، درک موضوع‌های علمی برای آنها دشوار است.

البته لازم به ذکر است طبق گفته مشارکت‌کننده شماره (۶) به تازگی بخشنامه‌ای به دانشگاه‌ها ارسال شده است که در صورت درخواست فرد، امکان تحصیل به زبانی غیر از فارسی وجود دارد. همچنین مشارکت‌کننده شماره (۳) اعلام کرد به تازگی تبصره‌هایی اضافه شده است که در صورت به حد نصاب رسیدن دانشجویان متقاضی، می‌توان کلاس‌هایی به زبان دیگر نیز برگزار کرد. اما همچنان می‌توان گفت که مانع زبان آموزشی به طور کامل رفع نشده است و یکی از مهم‌ترین موانع محسوب می‌شود.

۲. کمبود استادان مسلط به زبان بین‌المللی

یکی دیگر از چالش‌های موجود در زمینه جذب دانشجویان خارجی، کمبود استادانی است که به زبان‌های بین‌المللی از

نمی‌کنند. بنابراین امکان حضور دانشجوی بین‌المللی از بین می‌رود که علاقه‌مند به تحصیل به صورت پژوهش‌محور است.

۷. توجه ناکافی به سطح علمی دانشجویان بین‌المللی

بنابر اظهارات برخی از مشارکت‌کنندگان، تعدادی از دانشجویان بین‌المللی جذب‌شده در ایران از لحاظ علمی فاقد صلاحیت‌های لازم‌اند به نحوی که در بعضی از موارد دانشجویی بین‌المللی از نظر علمی به مراتب پایین‌تر از سطح کلاس خود بوده است و باعث اعتراض دیگر دانشجویان و استادان نیز می‌شود. گاهی اوقات این دانشجویان فاقد صلاحیت، دانشجویان بورسیه‌اند که هزینه‌کرد بابت این دانشجویان، باعث از بین رفتن منابع مالی و کاهش سطح علمی دانشگاه می‌شود.

که بیشترین متقاضی بین‌المللی را دارند، این موضوع به عنوان چالش دوم تلقی می‌شود. به عنوان مثال در این رشته‌ها موانعی مانند: محدودیت استادان مسلط به زبان انگلیسی، محدودیت در ارائه پایان‌نامه، محدودیت ظرفیت استادان برای پایان‌نامه و ... وجود دارد. بنابراین در برخی موارد گروه مربوط ناگزیر به رد درخواست متقاضی خارجی می‌شود.

۶. نبود نظام آموزشی پژوهش‌محور

بر اساس نظر برخی از مشارکت‌کنندگان، سیستم آموزشی ما در دانشگاه‌ها به صورت آموزشی پژوهشی است. اکثریت افراد متقاضی تحصیل در دانشگاه‌های ایران تمایل دارند که به صورت پژوهش‌محور تحصیل کنند اما برخی از مسئولان این سیستم را به رسمیت نمی‌شناسند و تأیید

جدول ۱. مؤلفه‌های مرتبط با موانع آموزشی جذب دانشجویان بین‌المللی

شماره	مؤلفه‌های مرتبط با موانع آموزشی	فراوانی مشارکت‌کنندگان
۱	آموزش به زبان فارسی	۱۲
۲	کمبود استادان مسلط به زبان بین‌المللی	۴
۳	فقدان کیفیت و جایگاه علمی مناسب دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی	۶
۴	بین‌المللی نبودن برنامه‌های درسی	۳
۵	ظرفیت نامناسب در رشته‌های اولویت‌دار برای دانشجویان بین‌المللی	۳
۶	نبود نظام آموزشی پژوهش‌محور	۱
۷	توجه ناکافی به سطح علمی دانشجویان بین‌المللی	۴

فرهنگی مانند الزام رعایت حجاب، عدم رعایت حریم خصوصی افراد، برخی رفتارهای نژادپرستانه به ویژه با دانشجویان افغان، فقدان پذیرش افراد با فرهنگ‌های مختلف و اعمال مربوط به مناسبت‌های مذهبی مانند ماه رمضان و ... اشاره کرد که باعث می‌شود دانشجویان بین‌المللی تمایل کمتری برای حضور در ایران داشته باشند.

جدول ۲. مؤلفه‌های مرتبط با موانع فرهنگی و اجتماعی

جذب دانشجویان بین‌المللی

شماره	مؤلفه‌های مرتبط با موانع فرهنگی و اجتماعی	فراوانی مشارکت‌کنندگان
۱	وجود محدودیت‌های فرهنگی در جامعه و دانشگاه‌ها	۱۰

ب: چالش‌ها و موانع فرهنگی و اجتماعی

۱. وجود محدودیت‌های فرهنگی در جامعه و دانشگاه‌ها

بر اساس نظر برخی از مشارکت‌کنندگان، به طور کلی بستر فرهنگی جامعه ما به صورتی است که آمادگی پذیرش افراد خارجی توسط عموم مردم وجود ندارد و تضادهای ارزشی افراد، باعث بروز مشکلات زیادی می‌شود. بنابراین در برخی موارد با دانشجویان ملیت‌های مختلف برخورد‌های نامناسب صورت می‌گیرد و دانشجویان خارجی با مخاطراتی مواجه می‌شوند. این محدودیت‌ها سبب می‌شود پذیرش افراد غیرایرانی در جامعه و دانشگاه‌ها به راحتی صورت نگیرد. از این گونه موارد می‌توان به محدودیت‌های

ج: چالش‌ها و موانع اقتصادی

۱. کمبود منابع مالی برای جذب دانشجویان بین‌المللی

جذب دانشجویان بین‌المللی نیازمند امکانات، خدمات و زیرساخت‌های با کیفیت است که برای ایجاد آنها منابع مالی کافی مورد نیاز است. بنابراین مراکز آموزش عالی با توجه به حجم و گستردگی فعالیت‌های خود و با توجه به نبود ردیف بودجه‌ای مجزا مختص فعالیت‌های بین‌المللی، با کمبود منابع مالی مواجه‌اند.

۲. فقدان امکان مبادلات ارزی

یکی از موانعی که در حال حاضر برای دانشجویان بین‌المللی وجود دارد فقدان امکان مبادلات ارزی است. دانشجویان خارجی به دلیل تحریم‌های موجود علیه کشور برای پرداخت شهریه، تأمین هزینه‌های زندگی و نقل و انتقالات مالی با مشکل مواجه‌اند و همچنین امکان واریز پول به حساب دانشگاه وجود ندارد.

۳. فقدان تأمین شهریه و هزینه‌های زندگی

بنابر اظهارات مشارکت‌کنندگان، برخی از دانشجویان بین‌المللی برای تأمین مخارج دانشگاه، هزینه‌های زندگی، هزینه‌های درمانی و ... با مشکلاتی مواجه‌اند. همچنین کمک‌هزینه‌ای که به برخی دانشجویان خارجی پرداخت می‌شود نیز بسیار ناچیز است و نیازهای مالی فرد برای یک زندگی معمولی را برطرف نمی‌کند.

جدول ۳. مؤلفه‌های مرتبط با موانع اقتصادی جذب

دانشجویان بین‌المللی

شماره	مؤلفه‌های مرتبط با موانع اقتصادی	فراوانی مشارکت‌کنندگان
۱	کمبود منابع مالی برای جذب دانشجویان بین‌المللی	۲
۲	فقدان امکان مبادلات ارزی	۳
۳	فقدان تأمین شهریه و هزینه‌های زندگی	۳

د: چالش‌ها و موانع سیاسی

۱. طولانی‌بودن روند اخذ ویزا

جذب دانشجویی بین‌المللی نیازمند تسریع در فرایند اعطای ویزا به متقاضی است زیرا در صورت تعلل و طولانی‌بودن این روند، فرصت جذب دانشجویی بین‌المللی از بین می‌رود و متقاضی، کشور دیگری را برای تحصیل انتخاب می‌کند.

۲. ایجاد مشکلات سیاسی توسط برخی کشورها در

روابط بین‌الملل با ایران

بر اساس نظر تعدادی از مشارکت‌کنندگان یکی از موانع اصلی برای جذب دانشجویان خارجی حاصل تنش‌هایی در سیاست خارجی ایران توسط برخی کشورها و به ویژه خطر جنگ است که به تازگی برای کشور به وجود آمده است. این موضوع سبب می‌شود دولت‌های خارجی، شهروندان خود را از حضور در ایران منع کنند و دانشجویان نیز تمایلی برای تحصیل در ایران نداشته باشند.

از موانع دیگر در زمینه توسعه همکاری‌های بین‌المللی و جذب دانشجویی خارجی می‌توان به فقدان ثبات سیاسی، موفق نبودن برجام و در پی آن انزوا و ایجاد تحریم‌های بین‌المللی اشاره کرد.

۳. ایجاد ایران‌هراسی و ذهنیت منفی نسبت به ایران

توسط برخی کشورها در سطح بین‌المللی

مطابق نظر مشارکت‌کنندگان به طور کلی بدبینی در سطح بین‌المللی نسبت به ایران ایجاد شده است که در بسیاری از موارد نه فقط با واقعیت‌های موجود همخوانی ندارد بلکه به صورت مبالغه‌آمیزی تصویری منفی از ایران به افکار عمومی ارسال می‌شود. به طوری که در ذهن افراد، ایران کشوری ناامن به نظر می‌رسد و این تصویر به طور عمده توسط رسانه‌ها مخابره می‌شود. این ذهنیت منفی باعث شده است افراد پس از حضور در ایران از اینکه در کشور امکانات مناسبی برای زندگی وجود دارد دچار شگفتی شوند.

همچنین مشارکت‌کننده شماره (۸) معتقد است «موضوع دیگری که می‌تواند باعث ذهنیت منفی نسبت به ایران شده باشد، یک قاعده روانشناختی به نام دیرپایی خاطره‌هاست. بر اساس این قاعده اثر اولیه خاطره‌ها ماندگار

۳. همکاری نامناسب دانشگاه‌ها در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی

در برخی موارد به دلیل رقابت‌های موجود در بین دانشگاه‌ها در زمینه افزایش جذب دانشجوی بین‌المللی مشکلاتی بروز می‌کند و حتی گاهی مانع جذب دانشجوی بین‌المللی در دانشگاه دیگر می‌شوند.

۴. مدیریت چندگانه در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی

بر اساس نظر برخی از مشارکت‌کنندگان مدیریت چندگانه در آموزش عالی و به ویژه در موضوع جذب دانشجویان بین‌المللی، باعث بروز مشکلاتی شده است. تعدد مراجع تصمیم‌گیرنده شامل وزارت علوم، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای بورس، سازمان امور دانشجویان، وزارت بهداشت، وزارت امور خارجه و ... باعث شده است که سیاست‌ها، اهداف و سازوکارها روشن و شفاف نباشد و دانشگاه‌ها ملزم به پاسخگویی به مراجع متعددی باشند. از سوی دیگر نیز در مواردی این نهادها هماهنگ با یکدیگر عمل نمی‌کنند و کارهای یکدیگر را خنثی می‌کنند. این مسائل و مشکلات باعث شده است که جذب دانشجوی بین‌المللی در ایران در عمل ناموفق باشد.

۵. استقلال نداشتن دانشگاه‌ها برای جذب دانشجوی بین‌المللی

به طور کلی مراکز آموزش عالی در ایران امکان مستقل عمل کردن را به ویژه در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی ندارند و از نظر مشارکت‌کنندگان، این موضوع یکی از موانع موجود برای جذب بیشتر دانشجوی بین‌المللی است. نبود استقلال کامل دانشگاه‌ها در زمینه‌های مختلف مانند: عقد تفاهم‌نامه‌های بین‌المللی، پذیرش دانشجوی خارجی، تعریف رشته جدید، جذب دانشجوی خارجی به صورت پژوهش‌محور و ... وجود دارد و برای بسیاری از امور به دریافت مجوز از سوی نهادهای ذی‌ربط نیازمند است.

۶. نبود زیرساخت‌های استاندارد برای پذیرش دانشجوی بین‌المللی

به طور کلی جذب دانشجوی بین‌المللی به بستری مناسب و استاندارد نیازمند است که افزایش تعداد دانشجویان خارجی بدون وجود آنها امکان‌پذیر نیست. بنابراین ضروری است خدمات لازم به فرد خارجی از زمان

است و در برابر فراموش شدن مقاومت می‌کنند. ایران تجربه انقلاب در اواخر دهه ۷۰ میلادی و جنگ در اواخر دهه ۸۰ میلادی را دارد و این دو اتفاق تا سال‌های زیادی در افکار عمومی مردم دنیا ماندگار خواهد بود. بنابراین این مسئله که در کشوری انقلاب و جنگ اتفاق افتاده است می‌تواند عاملی منفی برای آن کشور باشد».

جدول ۴. مؤلفه‌های مرتبط با موانع سیاسی جذب

دانشجویان بین‌المللی

شماره	مؤلفه‌های مرتبط با موانع سیاسی	فراوانی مشارکت‌کنندگان
۱	طولانی‌بودن روند اخذ ویزا	۳
۲	ایجاد مشکلات سیاسی توسط برخی کشورها در روابط بین‌الملل با ایران	۶
۳	ایجاد ایران‌هراسی و ذهنیت منفی نسبت به ایران توسط برخی کشورها در سطح بین‌المللی	۵

۵: چالش‌ها و موانع ساختاری / مدیریتی

۱. تخصیص دانشجویان بین‌المللی به دانشگاه‌های فاقد صلاحیت‌های لازم

یکی از چالش‌های موجود در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی، پذیرش آنها توسط دانشگاه‌هایی است که فاقد صلاحیت و امکانات مناسب و استاندارد برای میزبانی دانشجویان خارجی‌اند. این مسئله می‌تواند باعث نارضایتی دانشجویان بین‌المللی، تبلیغ منفی برای کشور و مانع جذب بیشتر دانشجوی خارجی شود.

۲. فقدان سیاست یکسان برای دریافت شهریه از دانشجویان بین‌المللی

در سال‌های اخیر به دلیل بی‌ثباتی نرخ ارز و نبود سهولت در دسترسی به آن و براساس تصمیم هیئت امنای مؤسسه‌های آموزش عالی، برای دانشجویان برخی از کشورها شرایطی فراهم شد تا شهریه خود را به ریال پرداخت کنند اما هنوز عده‌ای از دانشجویان بین‌المللی ملزم به پرداخت شهریه خود به صورت ارزند. نبود سیاست واحد برای کلیه دانشجویان بین‌المللی باعث نارضایتی برخی از آنان شده است.

۱. دانشگاه‌ها نتوانسته‌اند توانمندی‌ها و ظرفیت‌های خود را به طور کامل در سطح بین‌المللی معرفی کنند. (مشارکت‌کننده شماره ۴)؛

۲. تبلیغات و بازاریابی مناسب برای پذیرش دانشجوی خارجی صورت نمی‌گیرد. دانشگاه‌ها برای جذب دانشجوی بین‌المللی، بازاریابی و تبلیغ نمی‌کنند. فعالیتی که امروزه در بین دانشگاه‌های جهان رایج است. (مشارکت‌کننده شماره ۵).

فقدان اطلاع‌رسانی توانمندی‌ها و تغییرات صورت گرفته مثل تأسیس رشته جدید، استفاده از روش‌های سنتی و ناکارآمد برای معرفی ظرفیت‌های خود مثل استفاده از بروشورهای چاپی، استفاده نکردن از وبسایت‌هایی به زبان انگلیسی و به روز کردن مداوم آنها و ... بخشی از مشکلات موجود در این حوزه است.

۸. ارتباطات ناکافی علمی و بین‌المللی

یکی دیگر از موانع جذب دانشجویان بین‌المللی، ارتباطات ناکافی علمی و بین‌المللی است. استادان و دانشگاه‌های کشور در مجامع علمی - بین‌المللی مانند نمایشگاه‌ها، همایش‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی حضور اندکی دارند و این موضوع سبب می‌شود که افراد با حوزه فعالیت‌های استادان و دانشگاه‌های کشور ناآشنا باشند و در نتیجه دانشجوی بین‌المللی به سمت آنان جذب نشود. به عنوان مثال دانشگاه‌های ما در نظام‌های رتبه‌بندی جهانی و شبکه‌های بین‌المللی کیفیت مانند APQN و INQAHE عضو نیستند و این باعث می‌شود که سنجش کیفیت در دانشگاه‌های ما صورت نگیرد. بنابراین برای فردی که در جست‌وجوی دانشگاه برای ادامه تحصیل خود است، دانشگاه‌های ایران جزء انتخاب او قرار نمی‌گیرد.

چالش دیگر در این زمینه اینکه نهادهای فرهنگی و دفاتر فرهنگی سفارتخانه‌های ایران در سایر کشورها ضعیف عمل می‌کنند. برخی کشورها، دانشگاه‌های ایران را به رسمیت نمی‌شناسند و دانشگاه‌های ما در فهرست دانشگاه‌های مورد تأیید وزارت علوم آن کشور قرار ندارد و یا فهرست‌ها قدیمی و نیازمند به روز کردن است.

انتخاب دانشگاه تا زمان پایان تحصیل و ترک کشور توسط او ارائه شود. ما در حال حاضر در این زمینه با مشکلاتی مواجه‌ایم. بخشی از مشکلات به این دلیل است که دانشگاه‌های ما در زمان تأسیس با هدف بین‌المللی شدن و پذیرش دانشجوی بین‌المللی بنا نشده‌اند و مقدمات ورود و حضور افراد خارجی در آنها در نظر گرفته نشده است. برای درک بهتر کمبودهای موجود در این حوزه، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. وجود نقصان در وبسایت مربوط به پذیرش دانشجوی بین‌المللی برخی از دانشگاه‌ها از جمله نبودن اطلاعات به زبان انگلیسی، به روز نبودن، نداشتن محتوای جامع و ...؛

۲. فقدان تسلط افراد در دانشگاه به زبان انگلیسی برای برقراری ارتباط با فرد خارجی؛

۳. آشنایی ناکافی کارمندان مرتبط با دانشجویان بین‌المللی به زبان‌های خارجی و نحوه تعامل با آنها؛

۴. نبود خوابگاه‌های مناسب و استاندارد؛

۵. نبود علائم و تابلوها به زبان‌های بین‌المللی در دانشگاه‌ها و سطح شهر؛

۶. فقدان پذیرش فرهنگ‌های مختلف توسط افراد جامعه؛ سرعت پایین اینترنت و ...

همچنین امکانات رفاهی و خوابگاه‌های موجود در کشور با استانداردهای جهانی فاصله زیادی دارد و میزان رضایت از کیفیت خوابگاه‌ها در بین دانشجویان بین‌المللی پایین است. از طرفی امکانات رفاهی، برنامه‌های تفریحی و گردشگری مناسب برای اوقات فراغت دانشجویان بین‌المللی وجود ندارد و یا در صورت وجود، مورد رضایت آنان نیست. در نتیجه نبود برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت دانشجوی خارجی در صورتی که با عواملی چون تنهایی و دوری از خانواده همراه باشد می‌تواند باعث افسردگی فرد و ترک ایران شود.

۷. فقدان معرفی و تبلیغات مناسب برای دانشگاه‌های کشور

یکی از عواملی که می‌تواند باعث جذب دانشجوی خارجی شود اینکه دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی شناخته شده باشند. ما در این حوزه با دو مشکل عمده مواجه‌ایم:

جدول ۵. مؤلفه‌های مرتبط با موانع ساختاری / مدیریتی جذب دانشجویان بین‌المللی

شماره	مؤلفه‌های مرتبط با موانع ساختاری / مدیریتی	فراوانی مشارکت‌کنندگان
۱	تخصیص دانشجویان بین‌المللی به دانشگاه‌های فاقد صلاحیت‌های لازم	۲
۲	نبود سیاست یکسان برای دریافت شهریه از دانشجویان بین‌المللی	۲
۳	همکاری نامناسب دانشگاه‌ها در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی	۳
۴	مدیریت چندگانه در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی	۵
۵	فقدان استقلال دانشگاه‌ها برای جذب دانشجو بین‌المللی	۲
۶	نبود زیرساخت‌های استاندارد برای پذیرش دانشجوی بین‌المللی	۱۲
۷	معرفی نکردن و تبلیغات نامناسب برای دانشگاه‌های کشور	۷
۸	ارتباطات ناکافی علمی و بین‌المللی	۶

به طور کلی موانع جذب دانشجویان بین‌المللی در جدول شماره (۶) آمده است.

جدول ۶. دسته‌بندی مؤلفه‌ها و مقوله‌های موانع جذب دانشجویان بین‌المللی

مقوله‌ها	مؤلفه‌ها
موانع آموزشی	آموزش به زبان فارسی
	کمبود استادان مسلط به زبان بین‌المللی
	نبود کیفیت و جایگاه علمی نامناسب دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی
	بین‌المللی نبودن برنامه‌های درسی
	ظرفیت نامناسب در رشته‌های اولویت‌دار برای دانشجویان بین‌المللی
	فقدان نظام آموزشی پژوهش‌محور
موانع فرهنگی و اجتماعی	توجه ناکافی به سطح علمی دانشجویان بین‌المللی
	وجود محدودیت‌های فرهنگی در جامعه و دانشگاه‌ها
موانع اقتصادی	کمبود منابع مالی برای جذب دانشجویان بین‌المللی
	فقدان امکان مبادلات ارزی
	فقدان تأمین شهریه و هزینه‌های زندگی
موانع سیاسی	طولانی بودن روند اخذ ویزا
	ایجاد مشکلات سیاسی توسط برخی کشورها در روابط بین‌الملل با ایران
موانع ساختاری / مدیریتی	ایجاد ایران‌هراسی و ذهنیت منفی نسبت به ایران توسط برخی کشورها در سطح بین‌المللی
	تخصیص دانشجویان بین‌المللی به دانشگاه‌های فاقد صلاحیت‌های لازم
	فقدان سیاست یکسان برای دریافت شهریه از دانشجویان بین‌المللی
	فقدان همکاری مناسب دانشگاه‌ها در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی
	مدیریت چندگانه در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی

مؤلفه‌ها	مقوله‌ها
فقدان استقلال دانشگاه‌ها برای جذب دانشجو بین‌المللی	
نبود زیرساخت‌های استاندارد برای پذیرش دانشجوی بین‌المللی	
معرفی نکردن و تبلیغات نامناسب برای دانشگاه‌های کشور	
ارتباطات ناکافی علمی و بین‌المللی	

از ادامه نیز با توجه به اینکه عمده موانع و چالش‌ها در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی توسط خبرگان نظری، تجربی و اجرایی و مسئولان دست‌اندرکار طی جداول (۱) تا (۶) بیان شده است، راهکارهایی برای رفع موانع موجود در جدول شماره (۷) آمده است. بر اساس جدول مذکور، یکی از راهکارها برای رفع موانع آموزشی، ارائه آموزش به زبان‌های بین‌المللی است، تا درک مطالب آموزشی توسط دانشجویان بین‌المللی به سادگی صورت پذیرد. راهکار دیگر در این زمینه، اصلاح و به‌روزرسانی برنامه‌های درسی و انطباق آن با استانداردهای بین‌المللی برای ارتقای توانمندی‌های دانشجویان بین‌المللی است. ایجاد فرهنگ‌سازی در بستر جامعه برای برخورد مناسب با افرادی که با فرهنگ‌های مختلف، مذاهب گوناگون و سبک‌های متفاوت رفتاری و گفتاری زندگی می‌کنند یکی

از راهکارها برای کاهش موانع فرهنگی و اجتماعی است. ایجاد بستری مناسب برای نقل و انتقالات ارز توسط دانشجویان بین‌المللی و امکان استفاده از ریال توسط آنها به عنوان ارز ملی در داخل کشور به کاهش موانع اقتصادی منجر خواهد شد. بهبود فرایند ارائه ویزا به متقاضیان تحصیل در ایران و همچنین ایجاد مشوق‌هایی برای پذیرش حداکثری دانشجوی بین‌المللی در کاهش موانع سیاسی مؤثر است. تبلیغ ظرفیت و توانمندی دانشگاه‌ها صورت مستقیم و غیرمستقیم، جذب دانشجوی بین‌المللی توسط دانشگاه‌های تراز اول کشور و تدوین برنامه‌های بلندمدت برای افزایش جذب و همچنین بهبود زیرساخت‌های لازم در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی سه راهکار برای رفع موانع ساختاری/ مدیریتی است.

جدول ۷. دسته‌بندی موانع و پیشنهاد راهکارهای جذب دانشجویان بین‌المللی

موانع	پیشنهاد راهکارها
آموزشی	ارائه آموزش به دانشجویان بین‌المللی به زبان‌های مورد تقاضا از جمله: انگلیسی، عربی و ...
	به‌روزرسانی برنامه‌های درسی رشته‌های دانشگاهی و اصلاح آنها مطابق با استانداردهای بین‌المللی و چند زبانه کردن محتوای آموزشی و درسی
فرهنگی و اجتماعی	فرهنگ‌سازی در جامعه برای پذیرش افراد با فرهنگ‌ها، مذاهب و اعتقادات متفاوت و تحمل شیوه‌های گفتاری و رفتاری متفاوت، احترام به دانشجویان بین‌المللی و تحقیر نکردن و یا تبعیض قائل نشدن
اقتصادی	ایجاد سازوکاری برای انتقال ارز توسط دانشجویان بین‌المللی و همچنین تبدیل آن به ارز ملی و مبادلات پولی در داخل کشور
سیاسی	اصلاح و بهبود فرایند اخذ ویزا برای دانشجویان بین‌المللی، ایجاد مشوق‌های سیاسی و سیاستی در سفارتخانه‌ها برای تبلیغ و جذب دانشجوی بین‌المللی
ساختاری / مدیریتی	تبلیغ مناسب ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دانشگاه‌های کشور برای متقاضیان بین‌المللی از طریق ساختار رسمی و غیررسمی نهادهای نظام آموزش عالی کشور
	جذب دانشجوی بین‌المللی توسط دانشگاه‌های با کیفیت و دارای استانداردهای لازم، ترغیب دانشگاه‌ها به تدوین چشم‌انداز و سیاست‌گذاری لازم در این زمینه
	ایجاد زیرساخت‌های لازم برای جذب دانشجوی خارجی مطابق با استانداردهای بین‌المللی

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با عنوان «جذب دانشجویان بین‌المللی در نظام آموزش عالی ایران و چالش‌های پیش رو» انجام شد. با توجه به یافته‌های پژوهش، موانع و چالش‌های نظام آموزش عالی ایران در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی را می‌توان به ۵ بخش کلی تقسیم کرد که هر بخش شامل مؤلفه‌هایی است. پنج بخش کلی شامل موانع آموزشی، موانع فرهنگی و اجتماعی، موانع اقتصادی، موانع سیاسی و موانع ساختاری/مدیریتی است. یافته‌های پژوهش نشان داد که آموزش به زبان فارسی یکی از موانع آموزشی جذب دانشجویان بین‌المللی است. نتایج حاضر با نتایج پژوهش فتحی واجارگاه و همکاران [۹] که مهم‌ترین چالش دانشگاهی جذب دانشجوی بین‌المللی را فقدان ارائه بخشی از برنامه‌های آموزشی به زبان انگلیسی می‌دانند، مطابقت دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود امکان ارائه آموزش به دانشجویان خارجی به زبان‌های مورد تقاضا از جمله: انگلیسی، عربی و ... ایجاد شود. یافته دیگر به کمبود استادان مسلط به زبان بین‌المللی اشاره دارد. از دیگر یافته‌های پژوهش، فقدان کیفیت و جایگاه علمی نامناسب دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی است. این یافته با یافته خراسانی و زمانی‌منش [۱۶] که یکی از موانع جذب دانشجوی بین‌المللی را به رسمیت نشناختن مدارک تحصیلی دانشگاه‌های ایران در سایر کشورها می‌دانند، هم‌راستا است. یافته‌ها نشان داد از جمله موانع آموزشی، بین‌المللی نبودن برنامه‌های درسی است. در این رابطه پیشنهاد می‌شود برنامه‌های درسی رشته‌های دانشگاهی به‌روزرسانی و مطابق با استانداردهای بین‌المللی اصلاح شود. یافته دیگر مربوط به ظرفیت نامناسب در رشته‌های اولویت‌دار برای دانشجویان بین‌المللی است. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که فقدان نظام آموزشی پژوهش محور از دیگر موانع آموزشی است. یکی از یافته‌های تحقیق، عدم توجه کافی به سطح علمی دانشجویان بین‌المللی است. همچنین یافته دیگر، وجود محدودیت‌های فرهنگی در جامعه و دانشگاه‌ها است. نتایج حاضر با یافته‌های پژوهش خراسانی و زمانی‌منش [۱۶] مطابقت دارد که داشتن دیدگاه‌های بدبینانه نسبت به حضور دانشجویان بین‌المللی و انعطاف‌ناپذیری در مواجهه با فرهنگ‌های دیگر و ضعف در

فرهنگ مهمان‌نوازی را از عمده‌ترین موانع جذب دانشجوی خارجی می‌دانند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که فرهنگ‌سازی لازم در جامعه برای پذیرش افراد با فرهنگ‌ها و اعتقادهای متفاوت صورت گیرد. کمبود منابع مالی برای جذب دانشجویان بین‌المللی یکی دیگر از یافته‌های مرتبط با موانع اقتصادی است. نتایج حاضر با نتایج پژوهش فتحی واجارگاه و همکاران [۹] که یکی از موانع جذب دانشجوی بین‌المللی را کمبود بودجه دانشگاه‌ها در راستای بین‌المللی‌شدن می‌دانند، هم‌راستا است. از دیگر یافته‌ها، فقدان امکان مبادله‌های ارزی است. در این رابطه ایجاد سازوکاری برای انتقال ارز توسط دانشجویان بین‌المللی پیشنهاد می‌شود. فقدان تأمین شهریه و هزینه‌های زندگی نیز از دیگر نتایج است. همچنین یافته‌ها نشان داد که طولانی‌بودن روند اخذ ویزا یکی از موانع سیاسی است. این یافته با یافته خراسانی و زمانی‌منش [۱۶] منطبق است که یکی از موانع جذب دانشجوی بین‌المللی را مشکلات صدور ویزا و رواید می‌دانند. در همین راستا پیشنهاد می‌شود که فرایند اخذ ویزا برای دانشجویان بین‌المللی اصلاح شود. از دیگر نتایج پژوهش، ایجاد مشکلات سیاسی توسط برخی کشورها در روابط بین‌الملل با ایران است. یافته بعدی، ایجاد ایران‌هراسی و ذهنیت منفی نسبت به ایران توسط برخی کشورها در سطح بین‌المللی است. همچنین یافته‌ها نشان داد که تخصیص دانشجویان بین‌المللی به دانشگاه‌های فاقد صلاحیت‌های لازم از موانع ساختاری/مدیریت است. بنابراین ضروری است که دانشجوی بین‌المللی توسط دانشگاه‌های با کیفیت و دارای استانداردهای لازم جذب شوند. از دیگر یافته‌های پژوهش، نبود سیاست یکسان برای دریافت شهریه از دانشجویان بین‌المللی است. از دیگر نتایج پژوهش، همکاری نامناسب دانشگاه‌ها در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی است و مدیریت چندگانه در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی است. این یافته با نتایج پژوهش شفیعی‌زاده [۶] همخوانی دارد که یکی از مهم‌ترین چالش‌های جذب دانشجوی خارجی را تعدد نهادهای تصمیم‌گیرنده در عرصه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی می‌دانند. از دیگر یافته‌ها، نبود استقلال دانشگاه‌ها برای جذب دانشجو بین‌المللی است. این یافته با نتایج فتحی واجارگاه و همکاران [۹] که مهم‌ترین چالش ساختاری آموزش عالی

کشور از موانع ساختاری / مدیریت است. این یافته با یافته خراسانی و زمانی‌منش [۱۶] منطبق است که یکی از موانع جذب دانشجویان بین‌المللی را معرفی نکردن توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها به سایر کشورها می‌دانند. در این رابطه پیشنهاد می‌شود ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دانشگاه‌های کشور به درستی تبلیغ و در دسترس متقاضیان بین‌المللی قرار گیرد. یافته دیگر، ارتباطات ناکافی علمی و بین‌المللی است. این یافته با یافته پژوهش خراسانی و زمانی‌منش [۱۶] هم‌راستا است که یکی از موانع جذب دانشجوی بین‌المللی را روابط و تعاملات علمی با کشورهای محدود می‌داند.

در زمینه جذب دانشجوی بین‌المللی را فقدان اعطای استقلال به دانشگاه‌ها برای جذب دانشجویان خارجی بیان کرده‌اند، هم‌راستا است. همچنین نبود زیرساخت‌های استاندارد برای پذیرش دانشجوی بین‌المللی از دیگر یافته‌ها است. نتایج حاضر با نتایج پژوهش فتحی و اجارگاه و همکاران [۹] مطابقت دارد که یکی از موانع جذب دانشجوی بین‌المللی را ارائه خدمات حمایتی پایین به دانشجویان خارجی نظیر اسکان، مشاوره تحصیلی و ... می‌دانند. در این راستا پیشنهاد می‌شود زیرساخت‌های لازم برای جذب دانشجوی خارجی مطابق با استانداردهای بین‌المللی ایجاد شود. همانطور که در نتایج مشاهده می‌شود، معرفی نکردن و تبلیغات نامناسب برای دانشگاه‌های

References

منابع

- [1] Karimi Zadeh N, Fathi Vajargah K. [Professional Standards and Qualifications of Professors and Faculty in the Internationalization of Higher Education (Persian)]. 1st National Conference on the Futures Studies of Higher Education in Iran: Internationalization of Universities; Perspectives and Challenges. 18-20 May 2016; Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
- [2] Khatami S. [Internationalization of higher education in the country and the way to achieve it in Iran (Persian)]. 1st National Conference on the Futures Studies of Higher Education in Iran: Internationalization of Universities; Perspectives and Challenges. 18-20 May 2016; Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
- [3] Jamali M, Honarbakhsh F, Akbari M. [A Comparative Comparison of Vision, Mission and Values at Some Iranian, European and American Universities (Persian)]. 1st National Conference on the Futures Studies of Higher Education in Iran: Internationalization of Universities; Perspectives and Challenges. 18-20 May 2016; Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
- [4] Eghdampour R, Keshtiaray N, Mirshah Jafari S, Saadatmand Z. [Understanding the Concept of Internationalizing the Curriculum in Higher Education; Dimensions and Trends (Persian)]. 1st National Conference on the Futures Studies of Higher Education in Iran: Internationalization of Universities; Perspectives and Challenges. 18-20 May 2016; Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
- [5] Tofighi Darian J. The need for internationalization of higher education (Persian). (11 Mar 2017). Available at: <http://www.css.ir/fa/content/91518>.
- [6] Shafizadeh H. The most important challenges and strategies for recruiting foreign students in Iran (Persian). Strategy. 2013; 22 (69): 247-262.
- [7] Amendola A, Restaino M. An evaluation study on students' international mobility experience. Quality & Quantity. 2016; 51 (2): 9-13.
- [8] Navazani B. [Patterns of International Students' Attraction and Admission to Iranian Universities (Persian)]. 1st International Conference on Management, Futures, Entrepreneurship and Industry in Higher Education. 18-19 May 2011; Kurdistan University, Sanandaj, Iran.
- [9] Fathi Vajargah K, Arefi M, Zamanimanesh H. Investigating the Challenges of International Higher Education at Shahid Beheshti University (Persian). Training & Learning Researches. 2013; 2 (3): 35-48.
- [10] Farasatkah M. Investigating the Quantitative and Qualitative Improvement of Access to Higher Education in Iran (Persian). Iranian Higher Education. 2008; 1 (2): 98-124.

- [11] Zaker Salehi G, Salehi Najafabadi M. Providing Strategies for Attracting International Students to Iran (Persian). Iranian Higher Education Association. 2012; 4 (3): 92-95.
- [12] Hashemi S, Asadianpour M, Kimiaee A. [The Impact of Internationalization of Higher Education and Curriculum Quality in the Age of Globalization (Persian)]. 1st International Conference on Quality in Higher Education Curriculum. November 2014; Islamic Azad University, Isfahan, Iran.
- [13] Higher Education Research and Planning Institute. Iranian Higher Education Statistics. Unpublished.
- [14] The sixth five-year development program. (2016). Available at: <https://www.sabainv.com/wp-content/uploads/2018/05/plan-sixth.pdf>.
- [15] Abolghasemi E, Zareie Zavaraki E, Ahmadzadeh M. Comparison of Universal Learning Centers with Universal Learning Centers in Iran (Persian). Educational Psychology. 2016; 12 (40): 17-46.
- [16] Khorasani A, Zamanimanesh H. Effective cultural and political barriers to attracting international students (Persian). Cultural Engineering. 2012; 7 (69, 70): 126-142.
- [17] [17] Khorasani A, Zamanimanesh H, Bagherabadi M. [Investigating Barriers to Attracting Foreign Elite Students with Emphasis on Vision Document 1404 (Persian)]. 1st National Conference on Education in Iran 1404. 29-31 October 2011; Tehran, Iran.
- [18] Ludmila L. Practical Application of Total Quality Management System to Education of International Students. Procedia - Social and Behavioral Science. 2015; 2015 (215): 9-13.
- [19] Nedelcu A, Ulrich C. Are we ready for international students? Our university as window and mirror. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2014; 2014 (142): 90-96.